

Radu Aldulescu
Lucian Alecsa
Adrian Alui Gheorghe
Ion Beldeanu
Nicolae Boghian
Gheorghe Brânzei
Radu Cange
Nelu B. Căciuleanu
Mircea A. Diaconu
Gellu Dorian
Horia Dulvac
Dinu Flămând
Horia Gârbea
Radu Pavel Gheo
Remus Valeriu Giorgioni
Paul Gorban
Dimitrie Grama
Lucian Gruia
Dan D. Iacob
Elisabeta Isanos
Omar Lara
Flavius Lucăcel
Daniel D. Marin
Denise McSheeny
Octavian Mihalcea
Silviu Mihăilă
Anca Mizumschi
Ștefan Lucian Mureșanu
Ionel Necula
Emil Nicolae
Irina Nițu
Dinu Olărașu
Lazăr Popescu
Silviu Popescu
Ion Potolea
Adrian Dinu Rachieru
Adrian G. Romila
Ion Roșioru
Leonard Rotaru
Florina Sămulescu
Daniel Săuca
Victor Ion Scurtu
Gheorghe Simon
Vasile Spiridon
Ioan Florin Stanciu
Nicolae Strâmbeanu
Robert Șerban
Petru Ursache
Paul Vinicius

CONȚA

● nr. 9/2012

revista CONȚA

CONȚA

Nr. 9 / 2012 / apare la Neamț

literatură & arte & atitudini

ISSN: 2067 - 7480

„Este greu de înțeles astăzi, când există încă atâtea tensiuni ce au la bază poziționări religioase, cum va arăta lumea secolului XXII, dar cred că autori ca Basarab Nicolescu deschid orizonturi posibile pentru buna așezare a lumii de mâine. “

Basarab Nicolescu la 70 de ani

un eseu de Dan D. Iacob

Pe 25 martie 2012, de sărbătoarea Bunei Vestiri a întrupării Domnului, Basarab Nicolescu, savantul român de notorietate mondială, împlinește 70 de ani.

Stabilit în Franța, unde plecase în anul 1968 cu o bursă la Universitatea Paris VI, el a reușit să-și clădească autoritatea științifică de fizician teoretician, doctor în fizică (1972), profesor universitar, președinte al Centrului Internațional de Cercetări și Studii Transdisciplinare și director al colecției „Transdisciplinaritate”, la *Editions de Rocher*, Paris. După anul 2000, numele său s-a impus și în țara noastră, fiind Doctor Honoris Causa al mai multor universități și membru de onoare al Academiei Române.

Cărțile sale „Noi, particula și lumea“ (1985), „Știința, sensul și evoluția – Eseu asupra lui Jakob Böhme“ (1988), „Teoreme poetice“ (1994), „Transdisciplinaritatea. Manifest“ (1996), „ Rădăcinile libertății“ (2001) și „De la Isarlík la Valea Uimirii“ (vol I și II, 2011) au deschis noi orizonturi în dezbaterile contemporane de idei.

Cheia de boltă a gândirii sale este conceptul transdisciplinarității asupra căruia vom încerca să aducem câteva lămuriri, nu înainte de a rememora câteva repere biografice. La Ploiești, unde s-a născut, Basarab Nicolescu a primit educația religioasă de la Părintele Galeriu, pe atunci preot al catedralei ploieștene, care mai târziu l-a introdus în lumea teologilor. Marile lui pasiuni au devenit, în anii tineri, matematica, literatura și filosofia, dar a ales fizica „un termen de conciliere între aceste domenii“. După absolvirea facultății devine asistent universitar, iar în anul 1966 se căsătorește, la Piatra Neamț, cu Gabriela Nani. Începând cu anul 1968 se stabilește în Franța, unde începe să frecventeze ședințele cenaclului de la Neuilly, apropiindu-se de Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sanda Stolojan, Bujor Nedelcovici, Mircea Eliade, Vintilă Horia. În același timp se adâncește în operele „marilor gânditori ai ternarului“ (Ștefan Lupașcu, pe care-l cunoaște personal, Meister Eckhart, Jakob Bohme, Sfântul Ioan al Crucii, Sfântul Ioan Scărarul), în scrierile marilor nume ale matematicii și fizicii cuantice (Henri Poincare, Niels Bohr, Max Planck, W. Heisenberg, Ilya Prigogine) dar și ale

literaturii franceze și românești (Rene Daumal, Peter Brook, Mircea Eliade, Solomon Marcus, Eugen Simion, Cezar Ivănescu).

În anul 1976 obține cetățenia franceză după ce, în 1975, se căsătorește cu Michelle Moreau. Coferențiază în S.U.A și Anglia, energiile sale concentrându-se asupra Transdisciplinarității, primul congres mondial pe această temă având loc în Portugalia, în anul 1994. Au participat 76 de personalități din toată lumea, care au adoptat o „Cartă a Transdisciplinarității“. În paralel, împreună cu un coleg, devine fondatorul unui domeniu al fizicii hadronice, numit, generic, Odderon. În 2004 este membru fondator al prestigioasei „International Society for Science and Religion “ și, în România, membru al Comitetului Director al Fundației Naționale pentru Științe și Arte.

La începutul anului 2008 se căsătorește cu psihiatra și psihanalista Anne Henry (Michelle Moreau a murit în anul 2005).

Prin transdisciplinaritate, declara într-un rând, „mă simt mai puțin singur“.

Asemeni multor alte personalități creatoare, semințele viitoarelor lui teorii se găsesc în opera de tinerețe care, pentru el, o constituie volumul „Ion Barbu. Cosmologia „Jocului secund“ (1964). Dar cartea ce va consacra sintagme precum „niveluri de Realitate“, „terțul exclus“ sau „transdisciplinaritate“ este „Noi, particula și lumea“. Nașterea unei culturi transdisciplinare, e de părere autorul, „care va contribui la eliminarea tensiunilor ce amenință planeta noastră, este imposibilă fără un nou tip de educație, care să ia în calcul toate dimensiunile ființei umane.“ Cei patru piloni ai noului tip de educație sunt: a învăța să cunoaștem, a învăța să facem, a învăța să trăim împreună, a învăța să fim.

Apropiindu-se de opera lui Jakob Bohme, Basarab Nicolescu ajunge să contureze, prin fructificarea filosofiei acestuia, soluția salvatoare pentru umanitatea de astăzi, aflată la răscruce: „Evenimentul capital, care pare a domina secolul nostru, este decoperirea de către știința fundamentală, prin propriile ei mijloace, a unor granițe unde poate începe dialogul cu înțelepciunea din veac și cu alte forme ale cunoașterii. Aceste alte forme ale cunoașterii – arta, Tradiția sau științele umaniste – se raportează la una sau alta dintre ultimele patru calități ale ciclului septenar. Dar, printr-un paradox, știința modernă este aceea care, cufundată în studiul acestei roți a anxietății, în natura numită „exterioră“, cere astăzi depășirea stadiului ei în propria noastră evoluție. Ea singură nu poate lucra la o asemenea depășire. Dialogul transdisciplinar, între toate formele cunoașterii, ne-ar putea ajuta să înfăptuim această depășire.... Pentru a putea contribui, astfel, la instaurarea, pe termen lung, a unui dialog planetar autentic, condiție a evoluției noastre“.

Pe 19 noiembrie 1989, la Paris, aproape de Notre-Dame, Basarab Nicolescu trăiește o „experiență fundamentală, similară unei experiențe revelatoare prin autotransformare (...) o percepție obișnuită, dar intensificată la un grad inimaginabil“ care nu s-a mai repetat de atunci și

din care s-a născut volumul „Teoreme poetice“, ce conturează, așa cum observa în prefață Michel Camus, „o nouă învățătură inițiativă, noi fragmente ale unei învățături necunoscute“, locul de întâlnire între fizica cuantică, Filosofia Naturii și expresia interioară. „Ar trebui ca marea unificare cosmică să înceapă printr-o foarte mărunță unificare: aceea a omului însuși. Cum poate un fizician neunificat să conceapă o Teorie a Marii Unificări?“

Preocupările sale converg către pledoaria din „Transdisciplinaritatea. Manifest“. Cei trei stâlpi ai transdisciplinarității sunt: nivelele de Realitate, care acționează simultan, logica terțului inclus, ce afirmă existența unui termen T care să fie simultan A și non – A și complexitatea în toate domeniile cunoașterii. „Transdisciplinaritatea este o transgresiune generalizată, care deschide un spațiu nelimitat libertății, cunoașterii, toleranței și iubirii“, atitudinea transdisciplinară presupunând „și gândire, și experiență interioară, și știință, și conștiință, și efectivitate, și afectivitate.“

Basarab Nicolescu ajunge astfel la eterna temă a iubirii, la nuntirea masculinului cu femininul, la Erosul ce unifică nivelurile de Realitate și nivelurile de percepție și care dă omului posibilitatea să-și dezvolte la maximum potențele culturale și spirituale, mijlocindu-i trăirea „unității în diversitate și diversității în unitate“

În „Carta Transdisciplinarității“ adoptată în anul 1994 la Primul Congres Mondial al Transdisciplinarității se spune: „Fiecare ființă umană are dreptul la o naționalitate, dar locuind pe Pământ este și o ființă transnațională. (...) Nu există nicio cultură privilegiată în raport cu celelalte. Demersul transdisciplinar este în sine transcultural.“

În anul 2001 apare volumul de dialoguri între doi prieteni, Basarab Nicolescu și Michel Camus, intitulat „Rădăcinile libertății“. „Plasez prietenia mai presus de iubire. În lunga cale de la sine la sine, prietenia este o etapă crucială ... Prietenia merge mai departe decât iubirea în interogarea asupra misterului lumii ... Prietenia este o etapă esențială a căutării maestrului interior, care ar putea fi numit, da – Prietenul, Prietenul iubit-iubitor, Prea-Iubitul. Prietenia este, în acest sens, celebrarea terțului continuu prezent.“

Întreaga viață a lui Basarab Nicolescu ni se arată acum sub semnul căutării Sensului, căutarea ce presupune moartea sinelui, întru adevărata naștere. „Să nu accepți nimic fără să verifici tu însuși. Aici începe, după mine, procesul alchimic: cum să echilibrazi gândurile, sentimentele și instinctele ca să poți funcționa, în sfârșit, ca ființă unificată? Să crezi astfel un receptacol pentru receptarea realului ca atare. “ Tema erosului revine și în dialogurile din acest volum nuanțând înțelesurile. „Erotismul este arta supremă a terțului, în care frontiera dintre interior și exterior se șterge miraculos. (...) În aceste momente de grație, Noi este trei: cei trei în Unu, în întregime Unu.“

Într-un interviu din martie 1999, Cassian Maria Spiridon îl întreba : „Credeți că participăm la o întoarcere a filosofiei la origini, la

teologie?“. „Nu cred, pentru că teologia este o știință umană, teologia – prin definiție – nu este revelație. (...) Ideea, acum, nu este reînnoirea la o teologie, este crearea a ceva nou care nu este o nouă teologie, nu este o nouă religie, nu este o nouă metafizică, ceva nou care încearcă să pună fragmentele împreună, să dea o unitate, o reintegrare. Să descopere umanitatea, dar integrând ceea ce timpul istoric a creat. Or, teologia nu ține seama de ceea ce timpul creează. Prin definiție, ea are locul ei, are rostul ei care este minunat, dar care nu poate înlocui fizica. Fiecare disciplină are locul ei și necesitățile ei. “ Basarab Nicolescu este de partea teologilor români care elimină expresia „religia ortodoxă“ în favoarea celei de „teologie ortodoxă“ tocmai pentru a afirma unicitatea teologiei ortodoxe și nu a o relativiza introducând-o în ansamblul confesiunilor religioase. „Un nou sistem de valori nu poate apărea decât prin dialogul între diferitele domenii ale cunoașterii, între diferitele culturi și diferitele religii. Acest sistem nu există încă. El va fi deci o creație colectivă, fondat pe metodologia transdisciplinarității. Nașterea acestui nou sistem de valori este problema crucială a secolului XXI. (...) A venit timpul punerii în corespondență a Universului exterior și a universului interior. Nu există altă cale de supraviețuire a speciei noastre. “ Pe de altă parte, Basarab Nicolescu este conștient de pericolul ca Noua Ordine Mondială poate presupune o ordine politică, economică deci și religioasă. „Asta ar fi groaznic, fiindcă ar fi o religie de tip McDonnal’d’s“. Conștient că pericolul dizolvării religiilor mari, care s-au impus în cursul istoriei, nu trebuie neglijat, el sfîrmă că transdisciplinaritatea oferă mijlocul metodologic pentru a păstra identitatea în perspectiva unității și a diversității, simultan. „Aceasta înseamnă terț inclus, pe un anumit plan: și posibilitatea de a-ți păstra identitatea, și posibilitatea de a participa la concertul mondial.“

Este greu de înțeles astăzi, când există încă atâtea tensiuni ce au la bază poziționări religioase, cum va arăta lumea secolului XXII, dar cred că autori ca Basarab Nicolescu deschid orizonturi posibile pentru buna așezare a lumii de mâine.

Dincolo de conceptul transdisciplinarității, care este o invitație făcută omului de a găsi resursele pentru a merge mai departe, de a ocoli autodistrugerea, fiecare dintre noi își pune problema sensului vieții. Iar pentru a ne putea găsi sensul, Basarab Nicolescu ne invită să ne întrebăm care este pasiunea noastră reală, care este sursa rădăcinilor noastre. Putem fi confiscați, vremelnic, de o cale sau alta, de o întâlnire sau alta, dar vom putea ajunge la sens, la sensul nostru, doar dacă ne vom înțelege pasiunea reală.

Iar salvarea, mântuirea, este, în ultimă instanță, împlinirea vocației cu care ai venit pe această lume.